

Giuseppe VISONÀ, *Cronologia ambrosiana. Bibliografia ambrosiana (1900-2000). Tutte le opere di sant’Ambrogio, sussidi 25/26*, Roma 2004, Città Nuova Editrice, ss. 688 + CD-rom.

Wydarzeniem wartym odnotowania jest niewątpliwie pojawienie się na rynku księgarskim kolejnej bibliografii dotyczącej życia i twórczości jednego autora z okresu wczesnochrześcijańskiego: tym razem chodzi o wielkiego biskupa Mediolanu, Ambrożego († 397). Postaci tego wybitnego przedstawiciela złotego wieku patrystyki nie trzeba w tym miejscu przedstawiać, pozycja zaś, o której mowa, stanowi kolejny, podwójny (25/26) tom wydawanych przez Città Nuova Editrice dzieł wszystkich tegoż Ojca Kościoła. Redaktorem tomu, wydanego przy współpracy z mediolańskim ośrodkiem „Biblioteca Ambrosiana”, jest Giuseppe Visonà, wykładowca Katolickiego Uniwersytetu w Mediolanie oraz Katolickiego Uniwersytetu „Sacro Cuore” z siedzibą w Brescii.

Książka składa się z dwóch zasadniczych części, tj. z obszernego omówienia chronologii życia i twórczości św. Ambrożego oraz przedstawienia obejmującej sto jeden lat (1900-2000) bibliografii. Mamy tu właściwie do czynienia, jak zresztą zaznaczono w podtytule książki, z dwoma tomami ujętymi w jedną, wspólnie oprawną całość. Otwiera ją klarowne wprowadzenie z przywołaniem kilkunastu dzieł stanowiących materiał źródłowy dla zestawionej chronologii życia znamienitego Mediolańczyka, poczynając od siedemnastowiecznego wydania *Vita sancti Ambrosii Mediolanensis...* (J. le Frische – N. le Nourry, PL 14, 73-122), a skończywszy na wydaniach najnowszych, jak chociażby *Thesaurus sancti Ambrosii* (CCL, Turnhout 1994).

Chronologia, którą znajdujemy na następnych stronicach, dzieli się również na dwie części, z których krótszą (ss. 15-57) stanowi interesujące omówienie, rok po roku, życia św. Ambrożego. Zważywszy na fakt, iż jest ono „naładowane” datami i referencjami bibliograficznymi, mamy do czynienia z tworem dogodnym dla historyków, lecz pomijając owe dane, stanowiące cześć istotną dla bardziej wnikliwych badaczy: mamy do czynienia z dosyć zgrabną biografiją, która posłużyć może nie tylko naukowcom. Podobnie rzecz ma się z drugą

częścią chronologii, odnoszącą się do twórczości uczonego biskupa (ss. 58-138). Tu redaktor przedstawił poszczególne dzieła, umieszczając je w konkretnym kontekście historycznym i nie pomijając stosownych odnośników do opracowań, z których czerpie. Tę część omawianej pracy kończy odwołanie do *Vita Ambrosii* Paulina z Mediolanu (ss. 139-140) oraz tablica chronologiczna, choć krótka (ss. 141-145), jednak cenna, pozwala bowiem na szybkie zlokalizowanie m.in. omówionych wcześniej szeroko momentów życia czy twórczości Ojca Kościoła, uwalniająca równocześnie od konieczności wertowania kilkudziesięciu poprzedzających ją stronic, gdy zachodzi konieczność jedynie spytania o datę, bez sięgania do szczegółowych uściśleń.

Następująca po chronologii część bibliograficzna (ss. 149-619), jak dowiadujemy się z oddzielnego wprowadzenia, nawiązuje do wcześniejszej bibliografii ambrosjańskiej, obejmującej dzieła z lat 1874-1974 (*Cento anni di bibliografia ambrosiana 1874-1974*, Milano 1981): mamy oczywiście do czynienia z nową redakcją, zrewidowaną i uzupełnioną, dzieła zaś tego dokonano w sposób kompetentny. Przyjęty układ chronologiczny dzieli zebrany materiał na poszczególne roczniki, w obrębie których, w sposób alfabetyczny, według nazwisk autorów, umieszczono noty dotyczące poszczególnych pozycji. Wielkim plusem okazuje się dołączenie krótkich omówień do większości not. Zawierające często bardzo ściśle streszczenia, niosą niekiedy ze sobą także referencje do innych dzieł, a nawet informują o opublikowanych recenzjach. Istnienie tych dodatków rzuca światło na gąszcz informacyjny, właściwy tego typu dziełom, czyniąc przez to poruszanie się w jego obrębie nie tylko łatwym, ale wręcz przyjemnym.

Korzystanie z bibliografii ułatwiają znajdujące się na końcu książki indeksy. Pierwszy (ss. 623-635) stanowi zbiór nazwisk twórców, do których przypisano roczniki powstania ich dzieł, drugi zaś (ss. 637-681) jest indeksem analitycznym, w którym zebrano w alfabetycznym porządku kilkaset haseł odnoszących się do owych dzieł tematyki. Tu redaktor przyjął metodę ukazania wpierw rocznika, potem zaś autora odnoszącej się do hasła pozycji.

Do książki dołączono również CD-rom zawierający zarówno omówioną powyżej chronologię, jak i bibliografię, w formie elektronicznej. Jest to niewątpliwym plusem niniejszej edycji, ułatwieniem pracy sięgającemu po dzieło badaczowi, pozwalającym na korzystanie zeń na komputerze, choćby daleko od biblioteki czy miejsca zamieszkania, bez konieczności dźwigania ze sobą dosyć pokaźnego tomu. Nie jest obojętnym, iż książka celuje estetyką. Nie szczędząc przestrzeni i papieru, noty bibliograficzne umieszczono nie zbijając ich w znaną z podobnych pozycji, a trudną do odczytania masę. Całości dopełnia twarda oprawa, i przeźroczysta obwoluta. Zasluga to wydawnictwa, znanego także z dobrego gustu.

Trudno tu mówić o mankamentach. Być może wspomnieć można pewną wybiórczość, która uzasadniona jest jednak przeznaczeniem dzieła. Dlatego pominięto choćby po-

zycje o charakterze dewocyjnym, koncentrując się na bardziej naukowych: z punktu widzenia badacza jest to raczej obojętne, a może wręcz pozytywne. Można dyskutować nad brakiem numerów stron w indeksach, czy ciągłej numeracji dzieł w tekście, ale klucz, który został przyjęty, pozwala bez problemu odnaleźć stosowne miejsca w książce. Wydaje się nawet, że dodanie jeszcze numerów stron mogłoby niepotrzebnie zepsuć przejrzystość całości. Także i cena (88 €) nie należy do zachęcających, choć obiektywnie nie jest wygórowana, zważywszy na fakt, że mamy do czynienia z dziełem, które jawi się niezwykle cennym instrumentem naukowym. Jako taki wart jest polecenia wszystkim zainteresowanym pierwszymi wiekami chrześcijaństwa.

Ks. Jerzy Lachowicz – Białystok, WSD